

Vladimir Milojčić: Die frühesten Ackerbauer in Mitteleuropa. (Germania 30, 1952, str. 315—318.)

Doslej se je avtor zgornje razprave dotaknil v celi vrsti člankov in razprav predzgodovine naše zemlje, prvenstveno predzgodovine neolitične dobe. V zgornjem sicer kratkem članku je pa zajel problem, ki ni samo zanimiv, ampak tudi pereč. Ta problem se je pojavil tudi izven Evrope; medtem ko so ga na drugih mestih vsaj načeli, je v Evropi ostal nekako zapostavljen, čeprav so mnogi čutili, da obstaja, ga niso znali, ali ga pa niso upali nakazati. Vprašanje, ki ga zajema, je pa pojav najstarejših poljedelcev v srednji Evropi in začetek srednjeevropskega neolitika.

Avtor je v svoji razpravi jasno nakazal, da so pred prvimi prednjeazijskimi vplivi, ki se javljajo v slikani keramiki proto bükk in proto tiške stopnje v Srednji Evropi, morale biti tudi še druge kulture. Te se pa nikakor niso mogle razviti pod vplivi, ki se javljajo v slikani keramiki in ki so dospeli iz Prednje Azije, na temelju katerih so se pa razvile kulturne skupine Sesklo—Dimini—Starčevo—Cucuteni in Tripolje. Z drugimi besedami: v Evropi je bila trakasta keramika že dokaj razvita, ko so dospeli vplivi z vzhoda, čeprav je jasno, da je kulturni razvoj v Prednji Aziji imel veliko večji vzpon in bil tudi časovno veliko zgodnejši. Avtor kaže dalje, da je tudi v Vzhodni Evropi pred slikano keramiko druga, ki še ne pozna slikanja, temveč le bogate vrezane spiraloidne in krivočrtne ornamente. Tako je v Romuniji in Bolgariji tako imenovana Bojan »A« kulturna skupina popolnoma tuja prednjeazijski slikani skupini. V Srbiji ne pozna slikanja starčevačka I. skupina. Iz vsega tega sklepa avtor, da se pojav poljedelstva v Evropi ne more povezati s pojavom kulturnih skupin s slikano keramiko Jugovzhodne Evrope in Prednje Azije.

Na drugi strani pa avtor priznava, da so v Prednji Aziji divje mnoge rastline in živali, ki se nato pojavijo kot udomačene v neolitiku Evrope. Tako bi tudi pred slikano keramiko v Evropi obstajala nekakšna prednjeazijska komponenta, ki jo pa za zdaj še ni bilo mogoče zajeti in fiksirati. Avtor sodi, da je vzrok temu v dosedanem napačnem tolmačenju, da so prednjeazijske kulture s slikano keramiko v Samari in Tell Halafu najstarejše kulturne skupine na tem področju. Druga napaka pa je po avtorjevem mnenju v tolmačenju, da začetek poljedelstva sovпада z začetkom uporabe keramike. Pri tem se avtor naslanja na razna raziskovanja v Jerihu, dalje v vzhodnem Iraku v naselbini Jarmo in Karin Shahir. Na vseh teh mestih so bile v nižjem sloju najdene plasti, ki so včasih imele celo stavbe, izdelane iz sušene opeke, in svetišča ali pa vsaj iz gline izdelane idole. Prebivalci teh plasti so se nesporno ukvarjali že s poljedelstvom in živinorejo ter lovom, toda niso še uporabljali keramiko. Podobne momente so zapazili tudi v jugozahodnem delu Amerike, kjer slede kulture s keramiko nekim bolj zgodnjim kulturam, ki se sicer prav tako ukvarjajo s poljedelstvom, vendar pa tudi ne poznajo keramike. Avtor se s pravico sprašuje, kako je glede tega bilo v Evropi. Po posameznih raziskavah na temelju pelodne analize, ki so bile izvršene na Federseeu, bi mogli soditi, da je bila precejšnja površina zemlje zasejana z žitom. Z drugimi besedami, prebivalci naj bi se bavili s poljedelstvom, in sicer v času davno pred pojavom danes znanih neolitičnih kulturnih skupin. Takšne momente imamo pa tudi na posameznih drugih mestih. Zato sklepa avtor, da sta se živinoreja in poljedelstvo z lesenim orodjem začela že v mlajšem mezolitiku.

Avtor dalje dokazuje tudi obstoj nekih starejših kultur, ki so bile pred kulturami s slikano keramiko, katerih keramični izdelki so bili pa v glavnem grobi in ornamentirani z odtisi cardium školjk ter z odtisi prstov in nohtov. Takšna impresso ali cardium keramika pa ni omejena le na Azijo, temveč se širi tudi v Grčiji pod imenom predsesklo kulture, dalje v Srbiji, znana pod imenom starčevačke I. kulture. Na Siciliji in v Južni Italiji se pa elementi takšne keramike najdejo v Stentinellu, Materi in

v Molfetta kulturi. Na ligurski obali se impresso keramika kot stratigrafsko najstarejša javlja v jami Arene Candide. Toda takšne elemente najdemo tudi na drugih mestih v Španiji, Severni Afriki itd.

Iz vsega, kar je podal avtor, se jasno vidi, da je skušal dokazati nekoliko glavnih momentov. Tako skuša dokazati obstoj poljedelstva pred prvim pojavom keramike ter da se keramika javlja že v nekem nadaljnjem stadiju poljedelstva. Dalje je skušal dokazati obstoj neke cardium oziroma impresso keramike pred pojavom slikane na vzhodu in vrezane na zahodu.

Ako preverimo vse dokaze, ki nam jih je avtor podal, moramo priznati upravičenost njegovih hipotez. S tem v zvezi, posebno glede nekaterih točk, je pa potrebno omeniti nekaj posebnih pojavov v Jugoslaviji, ki so doslej bili slabo raztolmačeni, ki jih bo sedaj glede na novo načelo problematike mogoče laže razložiti. Predvsem je tu vprašanje gradiva, najdenega na najdišču Usora II. pri Doboju (Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 1953, 215 sl., 225 sl.). Brodar to gradivo s tipološkega gledišča, ker ni imel zadostnih stratigrafskih podatkov, tolmači delno kot paleolitično, delno pa kot mezolitično. Ker so pa najdeni tudi neki zelo skromni fragmenti keramike (1—2 neznatna fragmenta), bi bilo mogoče misliti eventualno tudi na nek starejši neolitik. Vsekakor je Brodarjevo gledišče pravilno, da imamo že v zgornjih plasteh opravek s starejšo kulturo, kakor pa je v Butmiru. Ni pa izključeno, da imamo tu mogoče v nekoliko nižji plasti (ne najnižji) res opravek tudi z neko neolitično fazo brez keramike. V Bosni imamo še nekaj lokalitet, ki jih po orodju moramo staviti v neolitično dobo, čeprav tu ni bila najdena keramika, ali je pa najdena samo v neznatni meri. Možno je pa tudi, da se bo na teh lokalitetah našla prav ta keramika v večji množini, kakor hitro bodo lokalitete raziskane. V zvezi s takšnimi starejšimi kulturami brez keramike se pa moramo tudi vprašati, ali med raznimi neolitičnimi kulturami kasnejših časov niso mogle obstajati tudi posamezne skupine, ki keramike niso uporabljale, čeprav so bile istočasne z drugimi, ki so keramiko uporabljale. Takšno vprašanje bo seveda treba postaviti v tistem momentu, kakor hitro bomo imeli materialne dokaze o obstoju takšnih nekeramičnih neolitičnih kultur. Posebno pomembno je to danes za nas v zvezi z nekaterimi novimi momenti, ki so se sedaj pojavili v Bosni. Na te bo pa potrebno posebno paziti pri novih raziskovanjih.

Josip Korošec

Jan Eisner: Devínska Nová Ves, Slovanské pohřebiště, Bratislava 1952, str. 1—414, T. I—VII in 1—114 slik ter ruski in nemški povzetek.

Slovenska akademija vied a umení v Bratislavi je objavila med svojimi edicijami tudi zaključno publikacijo Jana Eisnerja, Devínska Nová Ves. S to publikacijo je zamašena velika vrzel, ki je doslej bila v slovanski arheologiji. Res, da je bila Devínska Nová Ves znana že tudi doslej po raznih najdbah, posebno glede posameznih detajlov zgodnjega srednjega veka, prav tako je bilo pa že dolgo znano tudi sedaj objavljeno grobišče, katerega je avtor publikacije raziskoval med leti 1926 in 1933. Grobišče samo je pa odkril J. Zavadil leta 1925. Vendar so o najdbah bili objavljeni le posamezni krajši sestavki, ali pa so bili nakazani samo posamezni problemi. Šele s sedanjo objavo celotnega gradiva in s končnimi avtorjevimi sklepi je to za znanost nadvse pomembno grobišče dostopno tudi drugim znanstvenikom. Hkrati so z delom, ki ga je opravil avtor, te ostaline dobile tudi lep spomenik, ki ga po svoji pomembnosti tudi zaslužijo.

Avtor je celotno gradivo razdelil na večje število oddelkov. Najdalje se zadržuje pri oddelku, ki vsebuje detajlen popis grobov s celotnim inventarjem, kateremu pripada tudi bogato slikopisno gradivo. V posebnem